

HEMŞİRELİK ÖĞRENCİLERİNİN ZİHİNSEL ENGELLİ BİREYLERE YÖNELİK SOSYAL MESAFELERİNİN İNCELENMESİ

Canan AYDOĞAN¹
Hüsamettin ÇETİN²

Atıf/©: Aydoğan, Canan ve Çetin, Hüsamettin (2018). Hemşirelik Öğrencilerinin Zihinsel Engelli Bireylere Yönelik Sosyal Mesafelerinin İncelenmesi, Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Yıl 11, Sayı 1, Haziran 2018, ss. 665-682

Özet: Bu araştırma, hemşirelik öğrencilerinin zihinsel engelli bireylere yönelik sosyal mesafelerini incelemek amacıyla yapılmıştır. Araştırma, Hemşirelik Bölümüne devam eden 129 birinci ve dördüncü sınıf öğrencisiyle nicel araştırma tekniklerinden tarama araştırması kullanılarak yürütülmüştür. Katılımcıların demografik özelliklerini belirlemek için “Kişisel Bilgi Formu”, zihinsel engelli bireylere yönelik sosyal mesafelerini belirlemek için de “Sosyal Mesafe Ölçeği” kullanılmıştır. Katılımcıların ortalama sosyal mesafeleri değerlendirildiğinde zihinsel engellilere yönelik sosyal mesafelerinin var olduğu, ancak düşük bir sosyal mesafeye sahip oldukları görülmüştür. Araştırmanın bulgularına göre; yaş, cinsiyet, devam edilen sınıf, zihinsel engelli yakına sahip olma durumu ve zihinsel engelliliğe dair eğitim alma durumuna göre sosyal mesafenin değişmediği gözlenmiştir. Ancak zihinsel engelli hasta ile çalıştığını ve zihinsel engelli bireylere dair bilgisi olduğunu ifade eden öğrencilerin diğerlerine göre daha az sosyal mesafesi olduğu bulunmuştur. Elde edilen sonuçlar değerlendirildiğinde, gerek müfredat programlarında yer alabilecek zihinsel engelli bireylerle çalışma sürecine ilişkin derslerin/konuların gerekse zihinsel engelli bireylerle çalışma deneyiminin, hemşirelik öğrencilerinin sosyal mesafelerinin azaltılmasına ve daha etkili iletişimin kurulmasına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Hemşirelik, Sosyal Mesafe, Zihinsel Engel.

Makale Geliş Tarihi:21.03.2018//Makale Kabul Tarihi: 29.06.2018

Bu makale Turnitin programında kontrol edildi. This article was checked by Turnitin.

¹ Arş. Gör., Kırıkkale Üniversitesi SBF Sosyal Hizmet Bölümü, e-posta: aydgncnn@gmail.com

² Dr. Öğr. Üyesi, Kırıkkale Üniversitesi SBF Sosyal Hizmet Bölümü, e-posta:

cetinhüsamettin2@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4009-7148> ve <https://orcid.org/0000-0002-3450-8596>

Social Distance of Undergraduate Nursing Students Towards Individuals With Intellectual Disability

Citation/©: *Aydoğan, Canan and Çetin, Hüsamettin (2018). Social Distance of Undergraduate Nursing Students Towards Individuals With Intellectual Disability, Hitit University Journal of Social Sciences Institute, Year 11, Issue 1, June 2018, 665-682*

Abstract: *This research was conducted to examine the social distances of nursing students towards individuals with intellectual disabilities. The research was carried out using a screening search from quantitative research techniques with 129 first and fourth grade students attending the Nursing Department. A Personal Information Form was used to determine the demographics of the participants and the Social Distance Scale was used to identify social distances towards individuals with intellectual disabilities. When participants' average social distances were assessed, it was found that social distances towards individuals with intellectual disabilities existed but had a low social distance. According to the findings of the research; it was observed that the social distance did not change according to age, sex, ongoing class, the status of having close relatives with intellectual disabilities, and receiving education on intellectual disabilities. However, it has been found that students who work with patients with intellectual disabilities and that they have knowledge of individuals with intellectual disabilities have less social distance than others. When the results obtained are evaluated: While preparing the curriculum for the reduction of the social distances of nursing students, attention should be paid to whether there are courses related to the working process with individuals with intellectual disabilities. In addition, the experience of working with individuals with intellectual disabilities were found to be important. They are thought to contribute to reducing social distances of nursing students and establishing more effective communication.*

Keywords: *Nursing, Social Distance, Intellectual Disability.*

I. GİRİŞ

İnsan ilişkileri incelendiğinde, bireylerin birbirlerine yönelik davranışlarının bireysel özellikler, kültürel kalıplar, bulunulan sosyal ortam gibi faktörlerden etkilenecek olduğu görülmektedir. İnsanlara yakın davranmak ya da onlardan uzak durmak gibi kalıplar dilimizde kendilerine yer edinmişlerdir. Bu kalıpları birleştiren ve alan yazında kullanılan kavramlardan biri sosyal mesafedir (Bogardus, 1925; Özyürek, 2016; Butcher ve ark., 2013).

Sosyal mesafe; sosyal grupların mahremiyet sınırlarını hangi mesafede çizmeye istekli olduklarını gösteren, farklı sosyal gruplardan üyelerin birbirlerini kabul veya reddetme derecesi olarak ifade edilebilir (Marshall, 1999; Budak, 2000). İnsanların sosyal mesafelerinin incelendiği alanlardan biri de zihinsel engel alanıdır. Bilinmektedir ki zihinsel engelli bireyler günlük hayatta dışlanma, ayrımcılığa maruz kalma gibi durumlarla yalnızca geçmişte değil şu anda da karşılaşmaktadır (Özyürek, 2016).

Engellilere yönelik yaklaşımlarda çeşitli modeller yer almaktadır. Bunlardan ahlaki model; engelin engelli bireylerin ahlaki çöküntülerinden kaynaklığını ifade etmektedir. Medikal model ise engelli bireylerin engelini hastalık ve eksiklik olarak görmektedir. Bu model, engel durumuna tedavi edilmesi gereken bir problem olarak bakar (Sachs, 2018; Altuntaş ve Atasü-Topçuoğlu, 2016). Günümüzde yaygın olarak sosyal model kabul görmektedir. Sosyal model, engel durumunun bireyden kaynaklanmadığını, engelin toplumsal bir olgu olduğunu ifade etmektedir. Sosyal modele göre bireyleri engelli yapan yalnızca engelleri değildir. Toplumsal yapı engelli bireyleri dışlamakta ve fırsat eşitliği sağlamamaktadır. Asıl engeli oluşturan bu yapıdır (Atasü-Topçuoğlu, 2016). Sosyal model bu yapının yok edilmesini hedeflemektedir. Bu konuda gerekli politikaları üretmek için hedef toplumun tutumları ve fırsat eşitliği konusunda var olan çalışmalar değerlendirilmelidir.

Zihinsel engelli bireylere yönelik tutumlar incelenirken, toplumun genel tutumuyla birlikte, zihinsel engelli bireylerle çalışan veya çalışma ihtimali bulunan bireylerin de tutumunun belirlenmesi, hizmetin planlanması ve kalitesi bakımından önemlidir. Zihinsel engelli bireylerle çalışacak profesyonellerin bir kısmı sağlık alanında yer almaktadır. Boyle ve arkadaşları, sağlık alanında eğitim alan öğrencilerin onların teorik veya uygulamalı eğitimleri sürecinde çeşitli hasta gruplarıyla karşılaşacağını, beraber çalışacakları hasta grupları hakkında tutumları, inançları ve

algılarını belirlemenin önemli olduğunu ifade etmiştir (2010, s. 1). Ayrıca, eğitimlerini tamamlayan sağlık personeli artık onlara danışman olabilecek öğretim elemanına sahip olmayacaklardır. Tutum ve davranışlarını denetlemede bir dereceye kadar yalnız kalacaklardır (Bigby, 2009).

Zihinsel engelli bireyler toplumsal kurallara uygun davranışlar sergileyemeyebilirler. Sağlık çalışanlarının bu davranışın sebebini anlaması, zihinsel engelli bireylerle çalışırken nasıl davranmaları gerektiği açısından önemlidir. Çalışmalar, zihinsel engellilere yönelik tutumun olumlu olmasında zihinsel engelli bireylerle daha uzun süre vakit geçirilmesinin etkili olduğunu göstermektedir (Boyle ve ark., 2010, s. 7).

Engelliler, genellikle uygun olmayan personel tutum ve davranışlarının, sağlık hizmetlerinden yararlanmanın en büyük engeli olarak tanımlarlar (Carter and Markham, 2001 Akt: Klooster ve ark., 2009, s. 2563). Burada engelli bireyler ve sağlık personeli arasındaki iletişim kalitesinin, sosyal mesafeyi etkilediği ifade edilmektedir. Bahsedilen durum, sunulan hizmete büyük oranda yansımaktadır.

Mezun olduktan sonra sağlık alanında çalışacağı beklenen öğrencilerin meslek hayatlarında geniş bir yelpazede insan gruplarına önyargı hissetmeden hizmet vermesi beklenmektedir. Bu nedenle gelecekte sağlık çalışanlarına, uygun tutumları etkili bir şekilde vermek için, öğrencilerin tutumlarını öğrenmek ve eğitimlerinin tutumlarını ne derecede etkilediğini anlamak önem arz etmektedir (Boyle ve ark., 2010, s. 1-2).

II. ARAŞTIRMANIN AMACI

Bu çalışmanın amacı hemşirelik eğitimi alan öğrencilerin, zihinsel engelli bireylere yönelik sosyal mesafelerinin bazı değişkenlere göre incelenmesidir. Alt amaçlar;

1. Hemşirelik öğrencilerinin zihinsel engellilere yönelik sosyal mesafeleri nedir?
2. Zihinsel engellilere yönelik sosyal mesafe cinsiyete göre farklılaşmakta mıdır?
3. Zihinsel engellilere yönelik sosyal mesafe devam edilen sınıfa göre farklılaşmakta mıdır?
4. Zihinsel engellilere yönelik sosyal mesafe zihinsel engelli yakını olup olmamasına göre farklılaşmakta mıdır?

5. Zihinsel engellilere yönelik sosyal mesafe zihinsel engelliliğe dair eğitim alıp almamasına göre farklılaşmakta mıdır?

6. Zihinsel engellilere yönelik sosyal mesafe zihinsel engelli hasta ile çalışıp çalışmama durumuna göre farklılaşmakta mıdır?

7. Zihinsel engellilere yönelik sosyal mesafe bilgisi olup olmamalarına göre farklılaşmakta mıdır?

III. YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, evren ve çalışma grubu, veri toplama araçları, verilerin toplanması ve analizi hakkında bilgi verilmiştir.

A. Araştırmanın Modeli

Bu çalışmada, nicel araştırma tekniklerinden tarama araştırması kullanılmıştır. Kesitsel ve ilişkisel bir araştırma yapılması planlanmıştır.

B. Evren ve Çalışma Grubu

Bu araştırmanın evrenini üniversite eğitimi almakta olan hemşirelik öğrencileri oluşturmaktadır. Araştırmada seçkisiz olmayan örnekleme yöntemlerinden amaçsal örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Bu çerçevede çalışma grubu olarak Kırıkkale Üniversitesi Hemşirelik Bölümü'nde eğitime devam eden 1. ve 4. sınıf öğrencileri belirlenmiştir. Hemşirelik Bölümü eğitim programında zihinsel engelli bireylerle çalışmaya ilişkin seçmeli dersler bulunmakta ve öğrenciler uygulama yaptıkları birimlerde zihinsel engelli bireylerle çalışma deneyimi yaşamaktadırlar. Bu nedenle 4. Sınıf öğrencileri ve henüz derslerin ilk döneminde bulunan 1. sınıf öğrencileri çalışma grubu olarak belirlenmiştir. Araştırmaya toplamda 136 hemşirelik öğrencisi katılmıştır. Maddelerin yüzde 10'undan fazlası boş bırakılan 7 form araştırmadan çıkartılarak 129 katılımcıyla analiz yapılmıştır.

C. Veri Toplama Araçları

Kişisel Bilgi Formu: Araştırmacılar tarafından katılımcıların demografik özelliklerini ve bağımsız değişkenleri belirlemek için 7 sorudan oluşturulmuştur.

Sosyal Mesafe Ölçeği: Yetişkinlerin zihinsel engelli bireylere yönelik sosyal mesafelerinin belirlenmesi için Aydoğan tarafından 2017 yılında geliştirilmiştir. Dokuz maddelik 7'li Likert tipi ölçeğin derecelendirmesi: kesinlikle katılıyorum (1), kesinlikle katılmıyorum (7) olacak şekilde

belirlenmiştir. Alınan düşük puanlar daha az sosyal mesafe koyma isteğini, yüksek puanlar ise daha çok sosyal mesafe koyma isteğini ifade etmektedir.

D. Verilerin Toplanması

Araştırmanın verileri, Kırıkkale Üniversitesi Hemşirelik Bölümü'nde eğitime devam eden 1. ve 4. sınıf öğrencilerden Kasım-Aralık 2017 tarihleri arasında elde edilmiştir.

E. Verilerin Analizi

Kişisel Bilgi Formu ve Sosyal Mesafe Ölçeği'nden elde edilen veriler SPSS 22.0 programı kullanılarak analiz edilmiştir.

Sosyal Mesafe Puanları bağımlı değişken, kişisel bilgi formlarından elde edilen değişkenler bağımsız değişkenler olarak belirlenmiştir. Katılımcıların demografik verileri frekans ve yüzde dağılımı kullanılarak analiz edilmiştir. Verilerin analizinde en az .05 anlamlılık düzeyi belirlenmiştir. Normallik dağılımı ve varyans eşitliği test edilerek ölçümlerde parametrik istatistiksel yöntemler kullanılmıştır.

IV. BULGULAR ve TARTIŞMA

A. Katılımcılara Dair Bulgular

Tablo 1. Katılımcılara Ait Demografik Bilgiler

Değişken	Kategori	N	%
Cinsiyet	Kadın	105	81,4
	Erkek	24	18,6
Yaş	18	47	36,4
	19	15	11,6
	20	2	1,6
	21	34	26,4
	21+	31	24,0
Sınıf	1. sınıf	65	50,4
	4. sınıf	64	49,6
Toplam		129	100,0

Tablo 1’de araştırmaya katılanların %81,4’ünün kadın olduğu %36,4’ünün 18 yaşında olduğu görülmektedir. Öğrencilerin %50,4’ü birinci sınıfa, %49,6’sı dördüncü sınıfa devam etmektedir. Hemşirelik öğrencileriyle yapılan diğer çalışmalarda da benzer dağılım gözlenmektedir. Katılımcıların çoğunluğu kadın ve yaş aralığı düşük olmaktadır. Alan yazındaki araştırmalar bu araştırma gibi katılımcıların devam ettiği sınıfı iki farklı uçta seçmektedir (Boyle ve ark., 2010; Klooster ve ark., 2009; Lewis ve Stenfert-Kroese, 2010).

Tablo 2. Katılımcılar ve Zihinsel Yetersizliğe Ait Bilgiler

Değişken	Kategori	N	%
Zihinsel yetersizliği olan yakına sahip olma	Evet	38	29,5
	Hayır	91	70,5
Zihinsel yetersizliği olan bireylerle ilgili eğitim almak	Evet	21	16,3
	Hayır	108	83,7
Zihinsel yetersizliği olan hasta ile çalışmak	Evet	27	20,9
	Hayır	102	79,1
Zihinsel yetersizliği olan bireyler hakkında bilgi sahibi olmak	Evet	66	51,2
	Hayır	63	48,8

Tablo 2 incelendiğinde katılımcıların %70,5’inin zihinsel yetersizliği olan yakını bulunmadığı görülmektedir. Bu bulgu alan yazınla paralellik göstermektedir. Diğer çalışmalarda da engelli yakını bulunmayan

katılımcıların oranı yüksek çıkmıştır (Horner Johnson ve ark., 2002; Klooster ve ark., 2009). Katılımcıların %83,7'si zihinsel yetersizliği olan bireylerle ilgili eğitim almadığını ve %79,1'i ise zihinsel yetersizliği olan hasta ile çalışmadığını ifade etmiştir. Ayrıca zihinsel yetersizliği olan bireylere ilişkin bilgisi olduğunu belirten katılımcılar %51,2 şeklindedir. Bu konuda alan yazında birbirinden farklı bulgular elde edilmiştir. Bazı araştırmalarda zihinsel yetersizliği olan bireylere yönelik eğitim alan ve çalışan birey çoğunlukta (Wong ve Wong, 2008) bazılarında az (Klooster ve ark., 2009) olduğu görülmektedir.

B. Sosyal Mesafe Ölçeğine Dair Bulgular

Tablo 3. Sosyal Mesafe Puanlarının Cinsiyete Göre T-testi Sonuçları

Cinsiyet	N	$\bar{X}$	S	Sd	T	P
Kadın	105	20,71	9,75	127	,221	,826
Erkek	24	20,20	11,68			

Tablo 3 incelendiğinde kadın katılımcıların erkek katılımcılara göre sosyal mesafe puanları arasındaki farkın istatistiksel açıdan anlamlı olmadığı belirlenmiştir ($t(127)=0,221, p>,05$).

Bigby ve arkadaşları (2009, s. 372) zihinsel engelli bireylerle çalışan 142 personel ile hem genel hem de bireysel özelliklere göre (zihinsel engelin derecesi) yaptığı araştırmada, genel kategorisinde kadın katılımcıların erkek katılımcılara göre daha olumlu tutuma sahip olduğunu bulmuştur. Zihinsel engelin derecesine göre değerlendirildiğinde ise kadınlar ve erkekler arasında fark bulunmamıştır. Benzer şekilde Rice'in üniversite öğrencileriyle yaptığı çalışmasında ise kadın katılımcıların erkek katılımcılara göre zihinsel engelli bireylere yönelik tutumlarının daha olumlu olduğu görülmüştür (2009, s. 208-209).

Boyle ve arkadaşlarının sağlık alanında eğitim alan öğrencilerle yaptığı çalışmasında erkek katılımcıların zihinsel engelli bireylere yönelik tutumları, kadınlara göre daha olumsuz bulunmuştur (2010, s. 4). Görüldüğü gibi alan yazında çoğunlukla kadın katılımcıların sosyal mesafelerinin az olduğu ancak bunun her zaman anlamlı bir fark oluşturmadığı anlaşılmaktadır. Bu

çalışmada da kadın ve erkek katılımcıların sosyal mesafeleri arasında fark bulunmamıştır.

Tablo 4. Sosyal Mesafe Puanlarının Yaşa Göre Anova Sonuçları

Yaş	N	$\bar{X}$	S	Sd	F	P	Anlamlı Fark
18	47	20,87	11,32	4-124	,225	,924	Yok
19	15	22,33	12,48				
20	2	18,50	7,77				
21	34	20,64	8,87				
21+	31	19,51	8,55				

Tablo 4 incelendiğinde yaşa göre sosyal mesafe puanları arasındaki farkın istatistiksel açıdan anlamlı olmadığı belirlenmiştir ($F(4-124)=,225$, $p>,05$). Alan yazında da çoğunlukla birbirine yakın yaş gruplarıyla çalışma yapılmıştır. Anlamlı bir fark belirlenmemiştir (Horner-Johnson ve ark., 2002; Klooster ve ark., 2009; Lewis ve Stenfert-Kroese, 2010).

Tablo 5. Sosyal Mesafe Puanlarının Sınıfa Göre T-testi Sonuçları

Sınıf	N	$\bar{X}$	S	Sd	T	P
1. sınıf	65	21,03	11,29	120,42	,465	,643
4. sınıf	64	20,20	8,76			

Analiz sonuçları değerlendirildiğinde sosyal mesafenin devam edilen sınıfa göre anlamlı bir fark göstermediği görülmektedir ($T(120,42)=0,465$, $p>,05$). Hemşirelik 1. sınıf öğrencileri ($\bar{X}=21,03$) ve 4. sınıf öğrencilerinin ($\bar{X}=20,20$) sosyal mesafe puanları arasındaki farkın istatistiksel açıdan anlamlı olmadığı belirlenmiştir.

Boyle tarafından yapılan araştırmada, sağlık alanında eğitim alan üçüncü sınıf öğrencilerinin, bir ve ikinci sınıf öğrencilerine kıyasla daha olumsuz tutuma sahip olduğu görülmüştür (2010, s. 4). Devam edilen sınıfın

seviyesinin artmasıyla zihinsel engelli bireylere yönelik sosyal mesafenin azalması beklenirken Boyle'n çalışmasında sosyal mesafenin arttığı, bu çalışmada ise iki grup arasında anlamlı bir fark olmadığı görülmektedir.

Hemşirelik bölümünde okuyan öğrencilerin zihinsel engelli bireylere yönelik sosyal mesafeleri hemşirelik okumayan akranlarının sosyal mesafelerinden daha az bulunmuştur. Bu sonuç hemşirelik eğitiminin zihinsel engelli bireylere yönelik sosyal mesafeyi etkilediğini yansıtmaktadır (Klooster ve ark., 2009, s. 2570). Görüldüğü gibi eğitim ve zihinsel engelli bireylere yönelik mesafe arasında araştırmalar farklı sonuçlar elde etmiştir.

Tablo 6. Sosyal Mesafe Puanlarının Zihinsel Yetersizliği Olan Yakına Sahip Olma Durumuna Göre T-testi Sonuçları

Yakına Sahip Olma	N	$\bar{X}$	S	Sd	T	P
Evet	38	18,97	9,95	127	1,200	,233
Hayır	91	21,30	10,1			

Tablo 6'da görüldüğü gibi sosyal mesafe puan ortalamaları ve katılımcıların zihinsel yetersizliğe sahip yakınlarının olması arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır ($T(127)=1,200, p> ,05$).

May, sınıflarında zihinsel engelli kaynaştırma öğrencisi bulunmasının üniversite öğrencilerinin zihinsel engelli bireylere yönelik tutumlarını nasıl etkilediği üzerine bir çalışma yapmıştır. Yapılan çalışma sonucunda zihinsel engelli bireylerle iletişimde olmanın tutumları olumlu yönde etkilediğini belirlemiştir (2012, s. 240).

Hemşirelik öğrencileri ve diğer bölümlerde eğitim alan akranlarının zihinsel ve fiziksel engelli bireylere yönelik tutumları incelenen başka bir araştırmada ise katılımcıların zihinsel engelli akraba veya arkadaşlarının olması durumunun zihinsel engellilere yönelik tutumu etkilemediği bulunmuştur (Klooster ve ark., 2009, s. 2568). Alan yazında zihinsel engelli yakına sahip olmanın sosyal mesafeyi bazen etkilediği bazense etkilemediği görülmektedir. Bu çalışmada zihinsel engelli yakına sahip olmanın hemşirelik öğrencilerinin mesafelerini etkilemediği bulunmuştur. Bu

faktörün zihinsel engelli bireylerle kaliteli zaman geçirme ile ilgili olduğu düşünülmektedir.

Tablo 7. Sosyal Mesafe Puanlarının Zihinsel Yetersizliğe Yönelik Eğitim Alma Durumuna Göre T-testi Sonuçları

Eğitim	N	$\bar{X}$	S	Sd	T	P
Var	21	20,42	10,79	127	,095	,925
Yok	108	20,65	10,00			

Tablo 7’de görüldüğü gibi katılımcıların zihinsel yetersizliğe yönelik eğitim alma durumuna göre sosyal mesafe puanları arasındaki farkın istatistiksel açıdan anlamlı olmadığı belirlenmiştir ($T(127)=,095$, $p>,05$).

Horner-Johnson ve arkadaşları, 16-20 yaş aralığında olan öğrencilerle zihinsel engelli bireylere yönelik tutumu incelemiştir. Sosyal hizmet ve psikoloji öğrencilerinin diğer bölümlerdeki (mühendislik vb.) öğrencilere kıyasla daha olumlu tutumlar gösterdiğini bulmuşlardır (2002, s. 365). Campbell ve arkadaşları ise 274 öğretmenlik eğitimi alan öğrenciyle down sendromu ve kaynaştırma eğitimi kapsamında bir çalışma yapmışlardır. Ön test-son test şeklinde yapılan çalışmada, öğrencilerin engelli bireyler ve kaynaştırma eğitimine dair daha olumlu tutumlar gösterdiği gözlenmiştir. Çalışma farkındalık yaratma ve bilgi temelli eğitimin olumlu tutum geliştirmede etkili olduğunu göstermiştir (2003, s. 369).

Wong ve Wong ise engellilik alanında çalışan profesyonellerin zihinsel engelli bireylere yönelik tutumlarının personel eğitimi ve öncesi nasıl olduğunu değerlendiren bir çalışma yapmışlardır. Çalışmada kontrol ve deney grubu oluşturulmuştur. Araştırma sonucunda, personel eğitimi alan katılımcıların olumlu değişiklik gösterdiği, kontrol grubunda ise değişme olmadığı belirtilmiştir (2008, s. 230-233).

Klooster ve arkadaşları Hollanda’da hemşirelik öğrencileri ve diğer bölümlerde eğitim alan akranlarının zihinsel ve fiziksel engelli bireylere yönelik tutumlarını incelemiştir. Hemşirelik öğrencileri akranlarına göre engele sahip bireylere karşı daha olumlu tutumlara sahip bulunmuştur (2009, s. 2568).

Bigby ve arkadaşları normalleştirme temelli değer eğitimlerinin personelde kalıcı etkiler oluşturduğunu ancak personelin zihinsel engele bakışının toplumun algısından da etkilendiğini ifade etmiştir. Bu konuda verilen eğitimin yanı sıra sosyal mesafeyi azaltmaya yönelik etkinlikleri gündemde tutmanın da önemli olduğunu ifade etmişlerdir (2009, s. 374). Amerika’da yapılan bir araştırmada ise iki dönem boyunca Özel Eğitime Giriş ve Politika Bilimine Giriş dersleri alan farklı iki grup öğrencinin zihinsel engelli bireylere yönelik tutumu incelenmiştir. Çalışmanın sonucunda Özel Eğitime Giriş dersi alan öğrenciler dört alt ölçeğin üçünde daha olumlu tutum göstermişlerdir (Rice, 2009, s. 208-209). Hampton ve Xiao’nun çalışmasında da engellilere yönelik eğitim aldığını belirten üniversite öğrencileri daha olumlu tutuma sahip olarak bulunmuştur (2009, s. 247).

Şahin ve Güldenöğlü, Çocuk Gelişimi Bölümü’nde okuyan üniversite öğrencileriyle engellilere yönelik tutumun bilgilendirme yöntemiyle değişip değişmeyeceği üzerine bir çalışma yapmıştır. Bu kapsamda 12 hafta boyunca eğitim verilmiş, eğitim öncesi ve sonrasında ölçek uygulanmıştır. Araştırma sonuçları değerlendirildiğinde engellilere yönelik bilgi edinmenin tutumu olumlu yönde etkilediği bulunmuştur (2013, s. 214-221).

Yapılan diğer araştırmalar değerlendirildiğinde, birçoğunda çalışma odağında eğitim verildiği ve ön test-son test uygulandığı görülmektedir. Bahsedilen çalışmalarda verilen eğitimin sosyal mesafeyi azalttığı gözlenmiştir. Ancak bu çalışmada katılımcıların sosyal mesafelerinin eğitim aldıklarını ifade etmelerine rağmen sosyal mesafelerinde anlamlı bir fark görülmemiştir. Bahsedilen eğitim, hemşirelik öğrencilerinin lisans eğitimleri kapsamında aldıkları zihinsel engellilere yönelik seçmeli derslerdir. Alan yazın ile benzer sonuç göstermemesinin bu nedenle oluştuğu düşünülmektedir.

Tablo 8. Sosyal Mesafe Puanlarının Zihinsel Yetersizliğe Sahip Hasta ile Çalışma Durumuna Göre T-testi Sonuçları

Çalışma Durumu	N	$\bar{X}$	S	Sd	T	P
Evet	27	17,77	7,54	56,09	2,00	0,04
Hayır	102	21,37	10,56			

Analiz değerlendirildiğinde sosyal mesafe puan ortalamaları katılımcıların zihinsel yetersizliğe sahip hasta ile çalışma durumuna göre anlamlı fark göstermektedir ($T(56,09)=2,0$, $p<,05$). Tablo 8'e göre zihinsel yetersizliği olan hasta ile çalışanlar ($\bar{X}=17,77$), çalışmayanlara göre ($\bar{X}=21,37$) daha düşük puan almışlardır.

Lewis ve Stenfert-Kroese beraber yaptıkları bir çalışmada hemşirelerin zihinsel engelli bireylere yönelik tutum ve duygusal tepkilerini incelemiştir. Araştırmadan elde edilen bulgular, zihinsel engelli bir hasta ile çalışırken hemşirelerin daha az olumlu tutum gösterdiğini, olumsuz duyguların daha yüksek olduğunu ve olumlu duyguların daha düşük bir oranda rapor edildiğini ortaya koymuştur (2010, s. 364).

McManus ve arkadaşları, zihinsel engelli bireylerin sosyal entegrasyonunun önündeki engelleri anlamak için üniversite öğrencileriyle tutum çalışması yapmışlardır. Çalışma sonucunda bilgi ve iletişim miktarının tutumla ilgisi olmadığını bulmuşlardır. Ancak zihinsel engelli bireylerle kurulan iletişimin kalitesinin yüksek olmasının olumlu tutuma yol açtığını belirtmişlerdir (2011, s. 579).

Zihinsel engelli bireylerle çalışan sağlık profesyonellerinin zihinsel engelli bireylere yönelik tutum ve duyguları hakkında yapılan bir çalışmada ise yüksek olumlu tutumlar gösterdikleri ve olumlu duygular besledikleri bulunmuştur (Rose ve ark., 2012, s. 854). Alan yazın incelendiğinde zihinsel engelli bireylerle çalışmanın onlara yönelik sosyal mesafeyi bazen azalttığı bazense etkilemediği anlaşılmaktadır. Bu çalışmada zihinsel engelli hasta ile çalıştıklarını belirten hemşirelik öğrencilerinin sosyal mesafeleri daha az bulunmuştur. Literatürde farklı sonuçlar görülmesinin sebebinin çalışma koşulları, kişisel deneyimler, kurulan iletişimin kalitesi gibi etkenlere bağlı olduğu düşünülmektedir.

Tablo 9. Sosyal Mesafe Puanlarının Katılımcıların Zihinsel Yetersizliğe Dair İfade Ettikleri Bilgi Düzeyine Göre T-testi Sonuçları

Bilgi	N	$\bar{X}$	S	Sd	T	P
Var	66	18,50	8,41	114,75	2,47	,01
Yok	63	22,84	11,23			

Tablo 9 incelendiğinde sosyal mesafe puan ortalamaları katılımcıların zihinsel yetersizliği dair ifade ettikleri bilgi düzeyine göre anlamlı fark göstermektedir ($T(114,75)=2,47$, $p<,05$). Bilgisi olduğunu ifade eden katılımcılar ($\bar{X}=18,50$), olmadığını ifade edenlere ($\bar{X}=22,84$) göre daha düşük sosyal mesafe puanı almışlardır.

Çin’de üniversite öğrencilerinin zihinsel engelli bireylere yönelik tutumlarını etkileyen faktörleri belirlemek için yapılan bir başka çalışmada ise engelliliğe dair bilgisinin fazla olduğunu belirten öğrencilerin aksini belirten öğrencilere göre tutumlarının daha olumlu olduğu görülmüştür (Hampton ve Xiao, 2009, s. 247). Ayrıca zihinsel engellilere dair eğitim verilen çalışmalarda eğitim sonrasında katılımcıların tutumlarının daha olumlu olduğu yani sosyal mesafelerinin azaldığı gözlenmiştir (Wong ve Wong, 2008; Bigby ve ark., 2009; Şahin ve Güldenoğlu, 2013). Yapılan bu araştırma alan yazınla paralel gitmektedir. Zihinsel engellilere dair bilgi arttıkça konulan sosyal mesafe azalmaktadır.

Tablo 10. Katılımcıların Sosyal Mesafe Puanı Dağılımı

	Min-Max	$\bar{X}\pm SD$
Sosyal Mesafe Puanı	9,00 - 53,00	20,62 ± 0,88

Tablo 10 değerlendirildiğinde katılımcıların ortalama sosyal mesafe puanının 20,62 olduğu görülmektedir. Bu puan ölçekten elde edilebilecek ortalama puanın altında kaldığı için, hemşirelik öğrencilerinin zihinsel yetersizliği olan bireylere yönelik sosyal mesafelerinin az olduğu söylenebilir.

Boyle ve arkadaşlarının sağlık alanında eğitim alan birinci, ikinci ve üçüncü sınıf öğrencileriyle yaptığı çalışmada zihinsel engellilere yönelik tutum puanlarının oldukça yüksek yani olumlu olduğu gözlenmiştir (2010, s. 4). Rose ve arkadaşlarının (2012) çalışmasında da zihinsel engelli bireylerle çalışan sağlık profesyonellerinin hastalarına karşı olumlu tutumlara sahip olduğu görülmüştür. Bu çalışmanın bulguları ve alan yazın paralellik göstermektedir.

V. SONUÇ ve ÖNERİLER

Bu çalışmada hemşirelik öğrencilerinin zihinsel engelli bireylere yönelik sosyal mesafeleri incelenmiştir. Çalışma Kırıkkale Üniversitesi Hemşirelik

Bölümü'nde eğitime devam eden 129 öğrenci ile nicel araştırma yöntemiyle yapılmıştır. Elde edilen sonuçlar;

Çalışmaya katılan öğrencilerin cinsiyetlerine ve yaşlarına göre zihinsel engelli bireylere yönelik sosyal mesafeleri arasında anlamlı bir fark görülmemiştir.

Çalışmaya katılan öğrenciler Hemşirelik Bölümü 1. ve 4. sınıf öğrencileridir. Öğrencilerin devam ettikleri sınıf ve sosyal mesafeleri arasında anlamlı fark bulunamamıştır.

Sosyal mesafe, öğrencilerin zihinsel engelli bir yakınlarının olup olması ve zihinsel engelli bireylere dair eğitim alıp almama durumlarıyla birlikte değerlendirildiğinde anlamlı bir fark görülmemiştir.

Katılımcıların zihinsel engelli bireylerle çalışma durumuna göre sosyal mesafeleri değerlendirildiğinde ise anlamlı bir fark bulunmuştur. Zihinsel engelli bireylerle çalışan öğrencilerin, zihinsel engellilerle çalışmamış öğrencilere göre sosyal mesafelerinin daha az olduğu görülmüştür.

Öğrencilerin zihinsel engelliliğe dair ifade ettikleri bilgi düzeylerine göre sosyal mesafeleri anlamlı fark göstermektedir. Bilgisi olduğunu belirten öğrencilerin, olmadığını belirtenlere göre sosyal mesafeleri daha düşük bulunmuştur.

Öğrencilerin ortalama sosyal mesafe puanları incelendiğinde ise alınabilecek ortalama puandan daha düşük bir puan aldıkları görülmüştür. Bu nedenle hemşirelik öğrencilerinin zihinsel engelli bireylere yönelik sosyal mesafelerinin bulunduğu ancak az olduğu ifade edilebilir.

Çalışmanın sonuçları göz önünde bulundurulduğunda yapılması gerekenler hakkında öneriler aşağıda belirtilmiştir.

1. ve 4. sınıf öğrencileri arasında anlamlı bir fark gözlenmemiştir. Oysaki öğrencilerin eğitim seviyeleri arttıkça zihinsel engele dair bilgi düzeylerinin artması beklenmektedir. Bu nedenle Boyle ve arkadaşlarının (2010, s. 7) da belirttiği gibi ders müfredatı hazırlanırken bu noktaya dikkat edilmelidir. Zihinsel engelli bireyler ve onlarla sağlıklı iletişim ve çalışma ortamının nasıl oluşturulacağı bilgisi öğrencilere verilmelidir.

Zihinsel engelli bir yakına sahip olduğunu veya zihinsel engellilere dair ders aldığını belirten öğrenciler ve diğerleri arasında fark bulunmamıştır. Bu durumun zihinsel engelli bireylerle olan etkileşim eksikliği ve iletişim kalitesinden kaynaklandığı düşünülmektedir. Öğrencilerin uygulama

birimlerinde zaman zaman rotasyon yapılarak her öğrencinin zihinsel engelli bireylerle çalışma imkanı oluşturulmasının faydalı olacağı düşünülmektedir.

Zihinsel engeli bulunan bireyler, engelin yanı sıra sağlık alanında ek bir problemle karşılaştıklarında kendilerini sağlık kurumlarında engeli olmayan bireylere göre daha zor bir konumda bulmaktadırlar. Onlarla çalışılırken daha hassas davranılmasına ihtiyaç vardır. Bu nedenle hemşirelik öğrencilerinin onları anlaması ve nasıl çalışacağına hakim olması çok değerlidir. Bu çalışma Kırıkkale Üniversitesi'nde eğitim alan bir grup hemşirelik öğrencisinden oluşan örneklem ile gerçekleştirilmiştir. Benzer çalışmaların farklı üniversitelerde yapılarak belirlenen artıların ve eksilerin çözümü için adım atılması gerekmektedir.

KAYNAKÇA

- ALTUNTAŞ B, Atasü-Topçuoğlu R. (2016), *Engelli Bakımı: Sosyal Bakım ve Kadın Emeği*, 1. Baskı, Ankara: Nika Yayınevi.
- AYDOĞAN, C. (2017), *Farklı Yaşam Dönemlerindeki Bireylerin Zihinsel Engelli Bireylere İlişkin Sosyal Kabulleri*, (Yüksek Lisans Tezi), Ankara: Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi.
- BİGBY, C., Clement, T., Mansell, J., Beadle-Brown, J. (2009), 'It's Pretty Hard With Our Ones, They Can't Talk, The More Able Bodied Can Participate': Staff Attitudes About The Applicability Of Disability Policies To People With Severe And Profound Intellectual Disabilities. *Journal of Intellectual Disability Research*, 53 (4), 363-376.
- BOGARDUS ES. *Measuring social distances*.
https://brocku.ca/MeadProject/Bogardus/Bogardus_1925c.html. Erişim Tarihi: 6 Haziran 2018
- BOYLE, M. J., Williams, B., Brown, T., Molloy, A., McKenna, L., Molloy, E., Lewis, B. (2010), Attitudes Of Undergraduate Health Science Students Towards Patients With Intellectual Disability, Substance Abuse, And Acute Mental Illness: A Cross-Sectional Study. *BMC Medical Education*, 10 (1), 71.
- BUDAK S. (2000), *Psikoloji Sözlüğü*, 1. Baskı, Ankara: Bilim Sanat Yayınları.
- BUTCHER JN, Mineka S, Hooley JM. (2013). *Abnormal Psychology*. Çeviri: Gündüz O. *Anormal Psikoloji*. 1. Baskı. İstanbul: Kaknüs Yayınları.
- BÜYÜKÖZTÜRK, Ş., Çakmak, E. K., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş., Demirel, F. (2015), *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. 19. Baskı, Ankara: Pegem Akademi.
- CAMPBELL, J., Gilmore, L., Cuskelly, M. (2003), Changing Student Teachers' Attitudes Towards Disability And Inclusion, *Journal of Intellectual and Developmental Disability*, 28 (4), 369-379.
- HORNER-Johnson W, Keys C, Henry D, Yamaki K, Oi F, Watanabe K, Shimada H, Fugjimura I. (2002), Attitudes Of Japanese Students Toward People With Intellectual Disability, *Journal of Intellectual Disability Research*, 46 (5), 365-378.
- TEN KLOOSTER P.M., Dannenberg J.W. , Taal E., Burger G., Rasker J.J. (2009), Attitudes Towards People With Physical Or Intellectual Disabilities: Nursing Students And Non-Nursing Peer, *Journal of Advanced Nursing* 65 (12), 2562-2573.
- LEWIS, S., Stenfert-Kroese, B. (2010), An Investigation Of Nursing Staff Attitudes And Emotional Reactions Towards Patients With Intellectual Disability in a General

- Hospital Setting. *Journal of Applied Research in Intellectual Disabilities*, 23 (4), 355-365.
- MARSHALL G. (1999), *A Dictionary of Sociology*. Çeviri: Akinhay O, Kömürçü D., *Sosyoloji Sözlüğü*, 1. Baskı, Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- MAY, C. (2012), An Investigation Of Attitude Change in Inclusive College Classes Including Young Adults With An Intellectual Disability, *Journal of Policy and Practice in Intellectual Disabilities*, 9(4), 240-246.
- MCMANUS, J. L., Feyes, K. J., Saucier, D. A. (2011), Contact And Knowledge As Predictors Of Attitudes Toward Individuals With Intellectual Disabilities, *Journal of Social and Personal Relationships*, 28 (5), 579-590.
- ÖZYÜREK, M. (2016). *Engellilere yönelik tutumların değiştirilmesi*. Ankara: Kök Yayıncılık.
- RİCE, C. J. (2009), Attitudes Of Undergraduate Students Toward People With Intellectual Disabilities: Considerations For Future Policy Makers, *College Student Journal*, 43 (1), 207-216.
- ROSE, N., Kent, S., Rose, J. (2012), Health Professionals' Attitudes And Emotions Towards Working With Adults With Intellectual Disability (ID) And Mental Ill Health, *Journal of Intellectual Disability Research*, 56 (9), 854-864.
- SACHS R. Integrating Disability Studies Into Existing Curriculum. <https://cms.montgomerycollege.edu/EDU/Plain.aspx?id=27413>. erişim tarihi: 12 Mart 2018.
- ŞAHİN, F., & Güldenoğlu, B. (2013), Engelliler Konusunda Verilen Eğitim Programının Engellilere Yönelik Tutumlar Üzerindeki Etkisi. *Amasya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2 (1), 214-239.
- HAMPTON, N. Z., Xiao, F. (2009), Traditional Chinese Values And Attitudes Of Chinese University Students Toward People With Intellectual Disabilities. *International Journal of Disability, Development and Education*, 56 (3), 247-261.
- WONG, P. K. S., Wong, D. F. K. (2008), Enhancing Staff Attitudes, Knowledge And Skills in Supporting The Self-Determination Of Adults With Intellectual Disability in Residential Settings in Hong Kong: A Pretest-Posttest Comparison Group Design, *Journal of Intellectual Disability Research*, 52 (3), 230-243.